

2. Pohrebniak I. Ye. (2013). Pravo na innovatsiinu diialnist u systemi konstyutsiinykh prav. *Pravove rehuliuvannia innovatsiinykh vidnosyn – Legal regulation of innovation relations*. S. M. Prylypko, A. P. Hetman, Yu. Ye. Atamanova (Eds.). Kharkiv: Yurait, ch. 1.2. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Atamanova/1_2.pdf [in Ukrainian].

3. Konstytutsiia Ukrainy y : pryiniata na piatii ses. Verkhov. Rady Ukrainy 28.06.1996 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

4. Rechitskiy V. V. (2012). Politicheskiiy predmet Konstitutsii. Kyiv: DUKh I LITERA [in Russian], [in Ukrainian].

Дмитрик Ольга Олександрівна

завідувач наукового відділу загальних проблем формування та реалізації інноваційної політики НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, доктор юридичних наук, професор кафедри фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ORCID: 0000-0001-5469-3867

Токарьова Катерина Олегівна

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, доцент кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: 0000-0001-7891-226X

ПРО ДЕЯКІ СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

У публікації розглянуто новачі регулювання фінансових правовідносин в Україні (бюджетних та податкових, зокрема). Підкреслено, що не всі пропозиції, викладені в актах перспективного фінансового законодавства, є конструктивними. Аргументовано, що для ефективного та дієвого функціонування фінансових відносин необхідно забезпечити комплексне та якісне їх правове регулювання, оскільки саме за такого підходу може йтися про забезпечення публічних та приватних інтересів у фінансово-правовому ре-

гулюванні, реалізацію та захист прав та законних інтересів учасників таких відносин тощо.

Ключові слова: правове регулювання, фінансові відносини, бюджетні правовідносини, податкові правовідносини.

Dmytryk Olga

*2nd PhD, Professor, Head of department of enforceability
of national innovative system functioning of Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine, Professor at the Department of Financial Law
of the Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID: 0000-0001-5469-3867*

Tokarieva Kateryna

*PhD, Senior researcher of the Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine, Associate Professor of Law Enforcement
and Police of Kharkiv National University of Internal Affairs
ORCID:0000-0001-7891-226X*

ON SOME CURRENT TRENDS IN REGULATION OF FINANCIAL RELATIONS IN UKRAINE

The publication considers innovations in the regulation of financial relations in Ukraine (budget and tax, in particular). It is emphasized that not all proposals set out in the acts of promising financial legislation are constructive. It is argued that for effective and efficient functioning of financial relations it is necessary to ensure comprehensive and high-quality legal regulation, as this approach can be about ensuring public and private interests in financial and legal regulation, implementation and protection of rights and legitimate interests of participants in such relations.

Keywords: legal regulation, financial relations, budgetary legal relations, tax legal relations.

Останнім часом все більшої актуальності набувають питання, пов'язані з удосконаленням фінансового законодавства. Такий підхід є цілком зрозумілим, оскільки саме в актах фінансового законодав-

ства відображаються законодавчі підходи до регулювання відносин, кореляційних з розподілом й використанням грошових коштів, акумульованих у бюджетах різних рівнів, а також тих, безпосередньо стосуються регламентації структури бюджету, бюджетного процесу, правових механізмів податків та зборів, особливостей їх адміністрування та ін. У той же час зазначимо, що не завжди пропозиції, відображені в перспективних актах фінансового законодавства містять конструктивні та аргументовані пропозиції. Яскравим прикладом цього є законопроект № 5529 від 20 трав. 2021 р. «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо стимулювання інноваційної діяльності бюджетних установ» [5].

Незважаючи на те, що з прийняттям Законів України «Про наукові парки», «Про освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність» державні наукові установи (крім державних наукових установ оборонно-промислового комплексу), державні університети, академії, інститути отримали право спільно з інвесторами створювати суб'єкти господарювання з метою реалізації наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, названими законами доступного та ефективного механізму отримання прибутку від комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, результатів наукових досліджень не передбачено.

У представленому законопроекті запропоновано до власних надходжень бюджетних установ відносити дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки) господарських товариств, у статутних капіталах яких є нематеріальні активи (майнові права на об'єкти інтелектуальної власності), виключні майнові права на які належать державним науковим установам (крім державних наукових установ оборонно-промислового комплексу), державним університетам, академіям, інститутам (підгрупа 4).

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України [1] власні надходження бюджетних установ – це надходження, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт та цільових заходів, гранти, дарунки та благодійні внески, а також надходження від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності. З огляду на

це, вищевказані пропозиції суб'єкта законодавчої ініціативи мають право на існування.

У той же час пропонується захищувати такі надходження в наступних пропорціях: 30 відсотків – до доходів спеціального фонду державного бюджету; 70 відсотків – до доходів загального фонду державного бюджету. На наше переконання, визначення таких пропорцій не в змозі забезпечити досягнення поставленої розробниками мети. Згідно з ч. 4 ст. 13 Бюджетного кодексу України власні надходження бюджетних установ отримуються додатково до коштів загального фонду бюджету і включаються до спеціального фонду бюджету. Отже, перерозподіл коштів, які надходять до спеціального фонду, в загальний фонд бюджету стане перешкодою у подальшій реалізації набутого такими суб'єктами права, адже фактично вони не зможуть використовувати на власні потреби кошти, отримані від наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. Тож, перерозподіл коштів зі спеціального фонду до загального є недоцільним. Крім того, необхідно звернути увагу й на оформлення законодавчих пропозицій, оскільки має місце невідповідність тексту законопроекту та пояснювальної записки до нього. На підставі аналізу законопроекту «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо стимулювання інноваційної діяльності бюджетних установ» від 20 трав. 2021 р. № 5529 зазначимо, що пропозиції, викладені у ньому не сприятимуть стимулюванню інноваційної діяльності бюджетних установ.

Інший приклад. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень» від 2 черв. 2021 № 5600 спрямований на забезпечення збалансованості бюджетних надходжень шляхом підвищення ефективності використання економічних ресурсів країни, а також усунення прогалин чинного законодавства [4]. Зокрема, зазначено, що поточна економічна ситуація вимагає перегляду підходів до справляння окремих податків, як будуть спрямовані на: (а) створення більш ефективних механізмів справляння цих податків; (б) недопущення безпідставного користування податковими пільгами; (в) сприяння підвищенню до-

бровільності сплати податків; (г) створення справедливих умов оподаткування для всіх платників податків; (д) забезпечення мобілізації фінансових ресурсів до бюджетів різних рівнів у достатньому обсязі.

Для досягнення вказаних цілей законодавцем запропоновано комплексні зміни правових механізмів податків та підходів до їх адміністрування. Приміром, в частині єдиного податку ініційовано виключення з платників єдиного податку 4 групи платників, основним видом діяльності яких є розведення свійської птиці, страусів та перепелів; не включати до складу доходу платників єдиного податку першої – третьої групи доходи, отримані у вигляді часткової або повної компенсації відсоткових (процентних) ставок, яка виплачується в рамках бюджетної програми «Забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва» та державної програми впровадження фінансово-кредитних механізмів забезпечення громадян житлом на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України, а також суми коштів, отриманих платником податку на безповоротній основі від Фонду розвитку інновацій.

Крім того, законодавцем внесено пропозиції щодо звільнення від оподаткування військовим збором доходів, отриманих платником податку у вигляді часткової або повної компенсації відсоткових (процентних) ставок, яка виплачується в рамках бюджетної програми «Забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва». На перший погляд вказані пропозиції є логічними, з огляду на недоцільність оподаткування коштів, які надходять платникові податків як допомога від держави, яка має цільове спрямування¹. Однак вказаний підхід вважаємо дискусійним й зважаючи на те, що введення військового збору відбувалося всупереч положень Податкового кодексу України. Справа в тому, що перелік загальнодержавних та місцевих податків і зборів закріплено у ст.ст. 9–10 Податкового кодексу України [3]. Військовий збір не закріплено в переліку таких платежів, деякі елементи його правового механізму містяться у

¹ Детальний порядок використання таких коштів регламентовано Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету, передбачених для забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва» від 24 січ. 2020 р. № 29. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/29-2020-%D0%BF#Text>.

абзаці першому пункту 16⁻¹ підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України. При цьому акцентуємо увагу на тому, що у вищенаведеному пункті зазначено, що військовий збір має тимчасовий характер – встановлюється до набрання чинності рішенням Верховної Ради України про завершення реформи Збройних Сил України. Зміни щодо введення військового збору були внесені 28 груд. 2014 року й ці положення набули законної сили з 1 січ. 2015 року. Станом на червень 2021 року реформа ЗСУ ще триває, а правовий механізм військового збору й досі належним чином не регламентовано.

Також аналізованим проектом закону № 5600 внесено зміни до ст. 95 Податкового кодексу України, якою врегульовано питання продажу майна, що перебуває у податковій заставі. Зокрема, запропоновано п. 95.3 після абзацу першого доповнити абзацами такого змісту: «У разі несплати протягом 30 календарних днів з дня надіслання (вручення) платнику податків податкової вимоги суми податкового боргу, що перевищує 1 мільйон гривень, контролюючий орган має право звернутися до суду за встановленням тимчасового обмеження у праві виїзду керівника такого платника податків за межі України – до повного погашення такого боргу.

Тимчасове обмеження у праві виїзду керівника платника податків - боржника за межі України встановлюється як забезпечувальний захід виконання судового рішення або рішення керівника контролюючого органу щодо стягнення суми податкового боргу.

У разі запровадження такого обмеження контролюючий орган в одноденний строк повідомляє про це керівника платника податків – боржника, стосовно якого встановлено обмеження, та центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону.

Не пізніше робочого дня, що настає за днем повного погашення податкового боргу, контролюючий орган інформує про зазначене керівника платника податків — боржника, стосовно якого встановлено обмеження, та центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, що є підставою для скасування встановленого тимчасового обмеження у праві виїзду керівника платника податків – боржника за межі Укра-

їни.» [6].

Податкова застава виступає одним із примусових заходів забезпечувального характеру, який контролюючі органи можуть застосовувати з метою забезпечення виконання платником податків своїх обов'язків (у разі, якщо платник податків має податковий борг) [3, п. 88.1 ст. 88]. При цьому застосування до платника податків податкової застави передбачає або ж погашення податкового боргу «добровільно», або ж шляхом реалізації майна платника, що перебуває у податковій заставі. На нашу думку, встановлення додаткового обмеження у вигляді обмеження права виїзду керівника такого платника податків за межі України є не обґрунтованим й навіть не правомірним, оскільки за такого підходу до платника податків застосовуються два види обмежень в межах одного примусового заходу. Крім того, слід акцентувати увагу на тому, що за такого підходу буде порушено ст. 33 Конституції України, відповідно до якої кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, передбачених законом [2]. Фактично, йдеться про обмеження права на свободу пересування особи – платника податків, що у розглядуваному контексті не буде правомірним.

На наш погляд, для ефективного та дієвого функціонування фінансових відносин (зокрема, бюджетних та податкових) необхідно забезпечити комплексне та якісне їх правове регулювання. Саме за такого підходу може йтися про забезпечення публічних та приватних інтересів у фінансово-правовому регулюванні, реалізацію та захист прав та законних інтересів учасників таких відносин тощо. У разі ж, коли здійснюється часткове або навіть фрагментарне регулювання відносин системної їх регламентації очікувати не варто. У подальшому при правозастосуванні таких підходів можуть виникати колізії, правопорушення та зловживання правами з боку учасників правовідносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний кодекс України від 08 лип. 2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4267>.
3. Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
4. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень» від 2 черв. 2021 № 5600. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GI05324A.html.
5. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо стимулювання інноваційної діяльності бюджетних установ: проєкт Закону України від 20 трав. 2021 р. № 5529. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71985.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень: проєкт Закону України від 2 черв. 2021 № 5600. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72106.

REFERENCES

1. Biudzhetni kodeks Ukrainy vid 08 lyp. 2010 r. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> [in Ukrainian].
2. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4267> [in Ukrainian].
3. Podatkovi kodeks Ukrainy vid 02 hrud. 2010 r. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
4. Poiasniuvalna zapyska do proiektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia zbalansovanosti biudzhetnykh nadkhodzen» vid 2 cherv. 2021 № 5600. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GI05324A.html [in Ukrainian].
5. Pro vnesennia zmin do Biudzhetnoho kodeksu Ukrainy shchodo stymuliuvannia innovatsiinoi diialnosti biudzhetnykh ustanov: proiekt Zakonu Ukrainy vid 20 trav. 2021 r. № 5529. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71985 [in Ukrainian].
6. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia zbalansovanosti biudzhetnykh nadkhodzen: proiekt Zakonu Ukrainy vid 2 cherv. 2021 № 5600. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72106 [in Ukrainian].